

OTTHONUNK A VÉRTES

A VÉRTESI NATÚRPARK

VETÉLKEDŐJE

2026.

1. FORDULÓ

Csapatnév: _____

Csapattagok: _____

_____

_____

_____

Korosztály (alsós/felső): _____

A csapat vezetőjének elérhetőségei: telefonszám: _____

e-mail cím: _____

1. feladat – Sokat látott faóriások és famatuzsálemek Magyarország Natúrparkjaiban

Kedves Gyerekek! Az első feladatban hazánk natúrparkjaiba kalauzolunk el Benneteket.

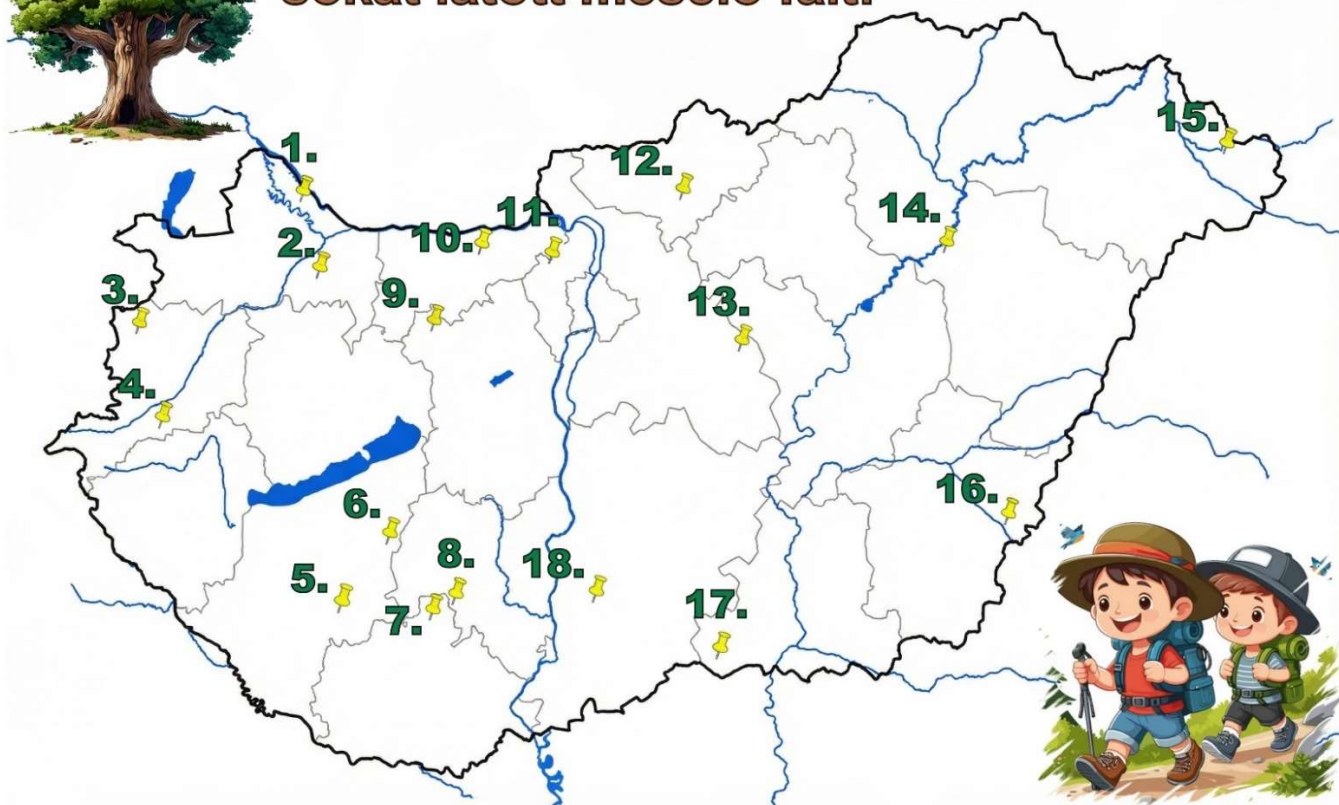

Gondolkoztatok-e már azon, hogy vajon egy fa mennyi ideig élhet, s mennyi élőlénynek segít élete során? Egyetlen tölgyfán például akár hat-hétszáz rovarfaj is élhet, amelyek fele más fán nem is található meg. Képzeljétek csak el, kb. 50 ember napi oxigénszükségletét állítja elő 24 óránként! A fák odvaiban szécinegék, harkályok, pelék laknak, a törzsén hernyók harcolnak hangyahadseregekkel és még megannyi élőlény talál

élőhelyet közelében. Fontos, hogy a fáinkat megmentjük, s megismerjük, hogyan is segíthetnénk nekik?!

Ismerd meg natúrparkjaink szépkorú, sokat látott mesélő fáit!

A Vértesszentő Lurkók fejükbe vették, hogy körbejárják hazánk natúrparkjait, s megnézik, hogy vajon az hazánk más erdeiben s mezőin élnek-e még letűnt történelmi korok hírmondói, azaz meglehetősen idős fák. Vajon a klímaváltozás okozta felmelegedést és a szélsőségesen jelentkező csapadékeloszlást hogyan viselték? Vajon nem száradtak-e ki élőhelyeik? Hát nekiindultak kalandtúrájuknak. **Lakóhelyeteken van kedvenc fátok? Miért az?** Írd ide! .....

A fenti vaktérképen Magyarország natúrparkjainak egy-egy idős, neves, híres éltes korú fának a helyét jelöltük meg sárga színű táblaszöggel. A **feladatokat**, hogy a következő oldalon bemutatott idős fák beazonosítsátok! A képek alatt lévő **pöttyözött vonalra íjátok a Natúrpark nevét**, ahol élnek; a képhez tartozó fehér levél motívumba pedig a vaktérkép azon számát, ahol élnek!

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Mályvádi kocsányos őstölgy vagyok.

Békés megyében élek, több mint 200 éve, a Fekete-Kőrös gátjához közel. Egykoron, fiatalabb koromban legelőerdő, vagy fás legelő voltam – már nem emlékszem pontosan. A leírások szerint az erdőtömbömben sokáig makkoltattak.

Ma védenek, mert utolsó hírmondója vagyok az egykori ligeterdőknek. A Natura 2000 hálózathoz tagja lettem. Hála Istennek az erdőben ezért fakitermelés itt nem folyik.

Gyula és Sarkad között találsz meg a „Városerdő” nevű településrészétől a piros jelzésű úton.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

A híres móri Vajali szürke nyárfa vagyok.

A Nagyforrásdűlőn élek. Szeretem a nedves környezetet, amiből mostanában oly kevés van.

Törzskörméretem mellmagasságban 910 cm! Koromat a tudósok sem tudják, én meg már nem emlékszem rá – 150-300 évesnek tippelnek.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a hédervári Árpád-tölgy, Magyarország legidősebb fája.

800, egyes források szerint akár 1000 éves is lehetek, megkopott kissé a memóriám. Nevemet Árpád fejedelemről kaptam. Az egyik legenda szerint maga Árpád vezér ültette, amikor seregeivel a honfoglalás után a környéken táborozott.

Törzsem több mint 7 méter kerületű, átmérőm meghaladja a két és fél métert, magasságom a 14 métert. Az idők során különböző sérüléseket szenvedtem. Sajnálatos módon 2007-ben egy szélvihar az óriási ágaimat lecsavarta. A törzsem kettéhasadt. Csonkaságom azonban minden évben meghálálja a gondoskodást, mert minden évben kihajtok, sőt makkot is nevelek az utókornak.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Petőfi Sándor tölgyfája fája vagyok. Magyar nevű település mellett élek.

Legutóbb, mikor mértek 6 méter volt a törzskerületem, és 25 méter magas voltam. Ma már sajnos csak egy csonkom él.

Sok szép dolgot láttam életemben. Úgy emlékszem, hogy a lombom árnyékában, a Túr folyócska partján nyerte az ihletett Petőfi Sándor: Tisza című verséhez. Akkoriban még ártéri tölgyes erdő fája voltam, de sajnos társaim már nem élnek.

1961. óta védelem alatt álltam. Több mint kétszáz éves voltam, mikor hosszas betegség sújtott, melynek következtében a lombkoronám fél oldala elpusztult, majd egy vihar a másik felemet is elroppantotta. Később egy felelőtlen tűzgyújtástól szenvedtem károkat, végül 1995-ben egy villámcsapást követően teljesen kipusztultam.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Somogydöröcske idős mezei juharfája vagyok.

Nem szeretem, ha fotóznak, ezért rólam nem talál sz fényképet.

Törzskörméretem mellmagasságban 340 cm. Elégedj meg ennyivel!

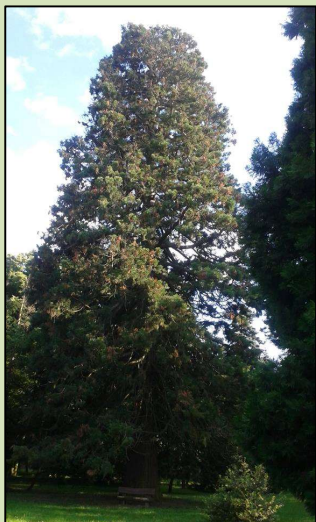

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a **Győrszemerei Tündér-tölgy**.

Pontosabban kocsányos tölgy. Kb. 300 éves vagyok, de ki emlékszik már arra?! 30 méter magasra nőttem. „Derekam” vastagsága pedig 350 cm volt legutóbb.

A közeli „Tündér-tó” partján rengeteg sportoló megfordul, s megcsodál.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

A lengyeli mamutfenyő vagyok.

Képzeljétek, 2016-ban az Év Fájának választottak. Egy kastélykertben élek előkelő körülmények között, amelyet gróf Apponyi József építtetett 1829-ben. Több mint 130 évesen már 50 méter a magasságom, amelyhez 585 cm karcsú derekam társul. Örökzöld vagyok. Ha hiszitek, ha nem az USA-ban élő rokonaim némelyike már 1000 éves.

Engem Gróf Apponyi Sándor – az idősebb gróf úr leszármazottja - hozatott be É-Olaszországból, aki a tűlevelűek iránt nagy érdeklődést tanúsított.

1975 óta a parkkal együtt védett vagyok.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok az Ásotthalmi Csodatévő Héttölgyfa.

Pontosabban kocsányos tölgyfa volnék. 160 éves, 25 méter magas és a derekam 340 cm bőségű. Úgynevezett hagyásfa vagyok, és a tájékozódás miatt hagytak meg az alföldi síkságban.

Több törzsem „varázserőt” rejt, különleges energiát sugározok, ezért csodatévő hírében állok. Heten vagyunk, és a közepünkön lévő kör alak, mint egy bölcső, hívogatja az embert. Az ég felé magasodó fák pedig gyökerüktől a törzsükön át áramoltatják az energiát, melyet, ha nekidőlünk, vagy átöleljük, mi magunk is befogadhatunk... Erről mindazok meggyőződtek már, akik meglátogattak.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a Tardosi híres kocsányos tölgy.

Az erdő közepén állok, s Magyarország egyik legidősebb fája vagyok fajtámból. Képzeljétek, több mint 300 éves.

Ámuljatok csak, törzskörméretem több mint 750 cm. Az ám!

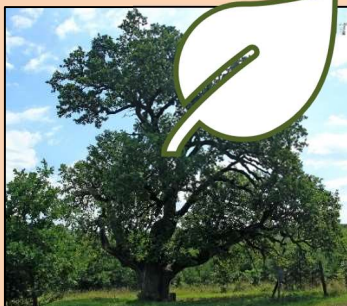

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok az **Alsómocsoládi Rigatz emlékfá**.

Valójában csertölgy volnék. Becsült korom 130-140 év, ilyen idősen ki emlékszik már arra, mikor is született.

Sokféle emberrel találkoztam már éltés korom alatt. Zarándokokkal. Meg az ún. Almási erdő mellett vezetett földes út mellett erdei favágókkal s gombaszedőkkel. Sőt, még makkot gyűjtők is jártak errefelé. A híres hegyháti betyárvezér, az 1850-1860-as években „betyárkodó” Rigatz Jancsi útja is erre vezetett – kiről nevemet kaptam.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Mi volnánk a híres **Keselyréti tölgyek**.

Bujákon éldegélünk, a Rákos-patak mellett elterülő réten. A mi 380-400 éves korosztályunkból már csak hárman. Trözszerületük 6 méter körüli, magasságuk pedig eléri a 25 métert. 1943 óta védeltséget élvezünk.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

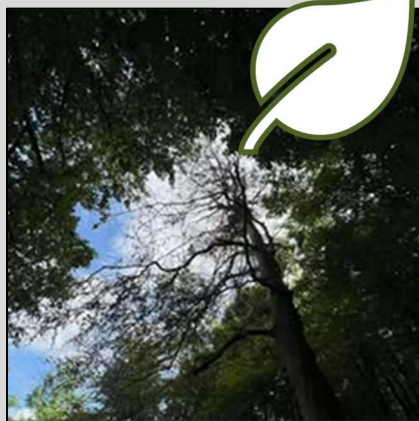
Én egy 200 éves védett **vadkörtefa** vagyok.

Gyöngyösfalun élek, a Pösei-hegy lábánál. És képzeljétek, még a mai napig termést is érlelek szeptember hónapokban.

Az 1800-as években ültettek ismeretlenek.

Monumentális ágaimmal és koronámmal pazar látvány nyújtok virágzáskor. 15 méter magas vagyok és 350 cm körül mozog a „derékbőségem”.

Védenek, védett fa vagyok. Remélem még jó sok évszázadot megélek.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a **Kaposszerdahelyi 200 éves bükkfa.**

A Kaposszerdahely–Tókajpuszta határában fekvő parkerdőben élek.

Tanúja voltam a környék történelmének is. Majorságok, a betyárvilág hírhedt csárdája, a honvédségi bunkerek és a 70-es években üzemelő Kakukk-büfé mind ott voltak a közvetlen környezetemben.

Koronám sajnos már ritkás, törzsem betegnek tűnik. Sajnos haldoklom. Valószínűleg a klímaváltozás van rám ilyen hatással.

Terméseimből majd megújulok az utókornak, hogy emlékezzenek rám.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Mi vagyunk ketten a **Gersekaráti kocsányos tölgyek.**

Egykoron szarvasmarha legeltető terület vett bennünket körbe.

Úgy számolják, hogy kb. 400 évesek lehetünk. 30 méter magasra nőttünk.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a **Tápiószzelei híres vérbükkfa.**

A tápiószzelei Népkertben élek több mint 200 éve. 20 méter magasságra nőttem.

Törzskörméretem 480 cm körül van.

Éltes korom szép eredmény, mert errefelé sovány, homokos talajjal küszködnek az emberek, és a csapadék is elég kevés.

Hatalmas, szétterülő gyökereim kilátszanak a talajból. Törzsemből négy főág nőtt ki, amelyek egyenként is olyan vastagok, hogy sok más fa megirigyelhetné.

A leveleim kihajtás után több hónapig szép pirosasbordó színűek, erről kaptam a vérbükk nevet.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a híres **Piliscsabai hársvfa**.

Korom kb. 120 év. Az Erdészkertrben éldegelek, s ebben a védett környezetben tudtam ilyen szép kort megélni.

A törzsem úgy 120 cm átmérőjű, a magasságom 22,1 m, s a lombkoronám átmérője 18,75 m.

Ágaim és törzsem tele van üregekkel, kb. 10-15 is van, ahol vadméhek lakoznak. Akusztikus tomográffal is bemérték üregeim. Mivel a törzsem alsó szakaszán 55%-ban, 230 cm magasságban viszont már 64%-ban korhadt, ami már a felszínen is látszik a, honnan V-alakban törzsem kettéválik ezért fakivágásra javasoltak. Nem tudom, hogy mennyi ideig lehetek még veletek.

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a híres **Hajósi fekete nyárfa**

Nagyon nem szeretem, ha fényképeznek, ezért nem találtok rólam semmilyen szelfi képet.

A Pincefalutól DK-i irányban találhattok meg a Pulykási-erdőben, ha kíváncsiak vagytok rám. Érdemes eljönni hozzám látogatóba.

Képzeljétek, „derekamat” 842 cm-re hizlaltam. Több mint 100 éves vagyok. Ami nagy érdem, mert a korábbi kedvezőbb vízellátottságú területek mára folyamatosan szárazulnak, s vele pusztul el a vízigényes nyárfás. ... Ha csapadékban kedvezőbbé válna a világ, akár 250 éves kort is megérhetnék. Drukkoljatok nekem – ez a tervem!

Sorszám: ..... Neve: ..... Natúrpark

Én vagyok a híres **Tiszacsegei fekete nyárfa**.

Törzskörméretem 685 cm.

Szégyenlős vagyok. Csak a lakóhelyemről vagyok hajlandó fényképet mutatni. Gyertek el, s keressetek meg, ha meg szeretnétek ismerkedni velem.

Hazánk fentebb megismert idős fa matuzsálemei megengedték, hogy egy pici fényképet készítsünk róluk. A **feladat második része**, hogy a részletfotók alapján, amelyiken leveleik jól felismerhetőek, határozzátok meg, hogy melyik fenti idős fáról készült a szelfi fénykép?! Elég, ha a **faj nevét íjátok a képekhez tartozó zöld keretekbe!** Majd **tegyetek egy * jelet** (csillagozzátok meg), amelyik **nem őshonos Magyarországon!**

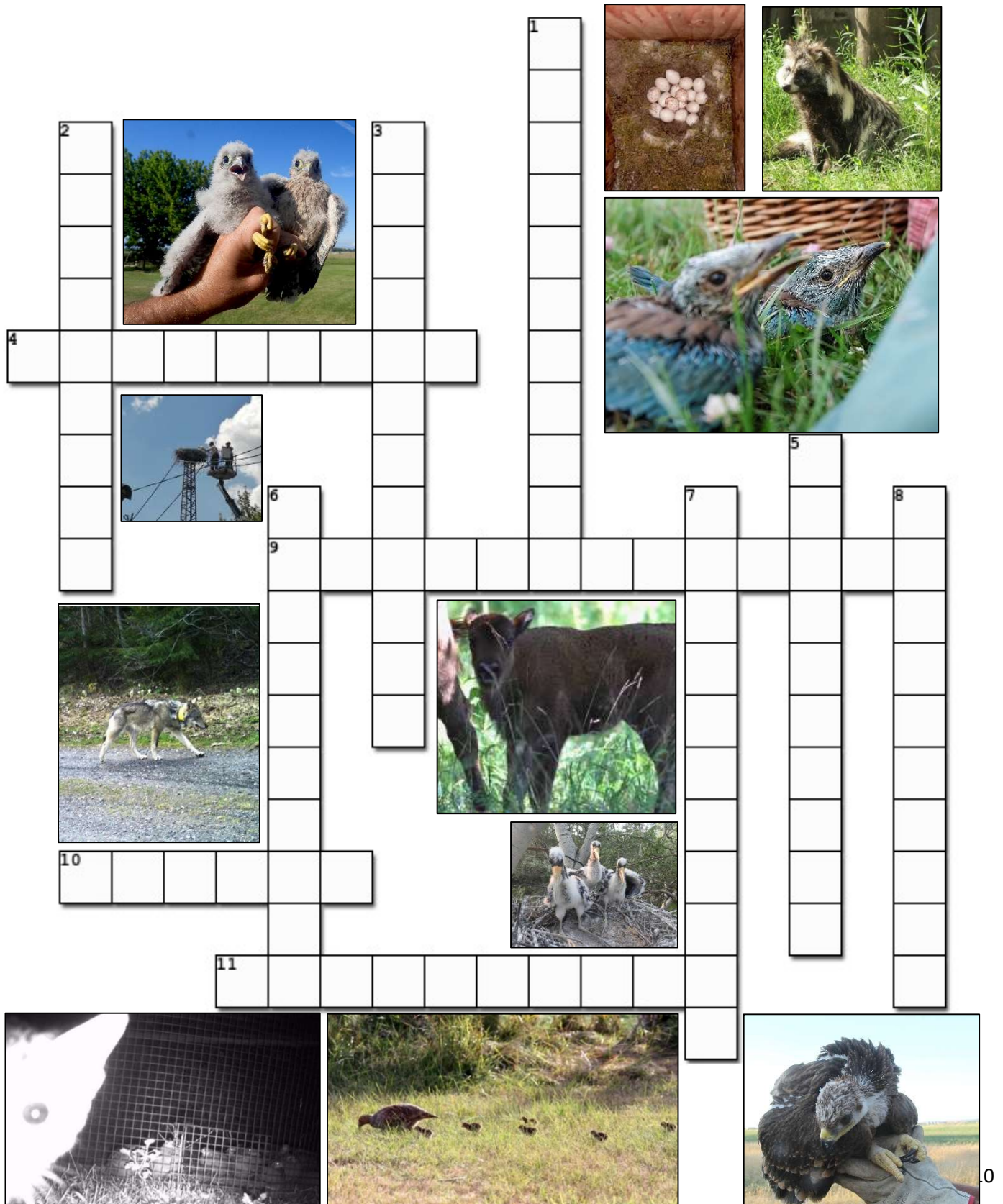

2. feladat – Állati kalandok a Vértesi Natúrparkban

Kalandos munka a természetvédőké. Ennek a szakmának az izgalmaiba szeretnénk most Benneteket beavatni egy keresztrejtvény során. Az elmúlt három évben számos érdekes, mondhatni „állati jó” dologgal találkoztunk a Vértesi Natúrparkban. A következő keresztrejtvény most róluk szól.

A **feladatotok**, hogy **fejtsétek meg a következő keresztrejtvényt** a számokhoz tartozó leírások alapján, melyeket a következő oldalakon olvashattok. Segítséget ezúttal a Pro Vértes (Vértesi Natúrpark) [honlapján](#) lévő „**hírek**” fognak **nyújtani**. Kutassatok közöttük, és olvassátok el őket figyelmesen!

VÍZSZINTES SOROK MEGHATÁROZÁSAI

4. A Pro Vértes gazdaságának egyik kazaljában egy ritka albérő ütött tanyát. A Pro Vértes egyik dolgozója pillantotta meg munkavégzés közben, majd éjjellátó kameracsapda elé is belopakodott, mikor vacsora után nézett. Hol, hol nem, a fogolytenyészetünk csibéire fájt a fogja, ahova a volierhez rendszeresen visszajár éjjelente, mint a kis Vuk. A sűrű, jó takarást nyújtó és emberi zavarástól mentes erdőben és bozótosokban találkozhatunk, melyek mellett fontos, hogy legyen olyan nyílt terület is, ahol vadászhatnak, élőhelye azonban folyamatosan zsugorodik Magyarországon. A nappalt rejtett helyeken, például faodvakban, sziklaüregekben, farakások alatt, magas fák ágain vagy kotorékban tölti, az egyedek pedig magányosan élnek. És egyáltalán nem tud dorombolni, ugyanis erre neki semmi szüksége nincsen. A Pro Vértesnél folytatott gazdálkodási forma kivételes háborítatlansága és a Zámolyi-medence rendkívüli fajgazdagsága vonzhatta erre. **A keresett állat neve:** .....

KÉRDÉS: Hogyan tudja a házi macska veszélyeztetni ennek a fajnak a fennmaradását?

.....

Mi lett a sorsa?

.....

9. A keresett állat Európa legnagyobb szárazföldi emlőse, egy letűnt kor élő emlékei is. Valaha az európai erdőségek urai voltak, ám a vadászat és az élőhelyek eltűnése miatt csaknem kipusztult. Hála az elkötelezett természetvédelmi erőfeszítéseknek, ezek az óriások újra otthonra leltek olyan területeken, mint a Fornapusztán található Pusztai Állatparkban. Alig egy évvel a bika megérkezése után 2023-ban megszülettek az első borjak. Vadregényes, 180 hektár nagyságú rezervátumban élnek, mely szerencsés esetben a Pro Vértes pusztabuszairól is látható. Az állatok, melyek valaha a Kárpát-medencében szabadon éltek, itt vad környezetben élik életüket, és fontos feladat jut nekik a rezervátum élőhelyeinek fenntartásában. Az egykor mesterségesen telepített erdő természetes élőhellyé való átformálásához a nagytermetű legelő állatok, főleg az erdei környezetben élő bölények fokozottan hozzájárulnak. Fontos feladat hárul a bölényekre, ugyanis a telepített erdőket őshonos erdővé alakítják, így számtalan élőlény számára alakítanak ki megfelelő életteret, növelik a biodiverzitást és helyreállítják az ökológiai folyamatokat. A faj egyedszáma az utóbbi évszázadok során kritikus szintre csökkent, aminek eredményeként a vadon élő állomány teljesen eltűnt Európából. Ezeket az állatokat a pusztulástól végül sikerült megmenteni, a vissztelepítéseknek köszönhetően pedig több országban is újra látható. **A keresett állat neve:** .....

.....

KÉRDÉS: A Pro Vértes melyik évben csatlakozott a fajmegmentési programhoz? Mióta élnek ezek az állatok a Vértesi Natúrparkban? ..... Mi a neve az első borjú apukájának? .....

10. A Pro Vértes Nonprofit Zrt. 2013 óta próbálkozik a visszatelepítéssel a Zámolyi-medencében levő területein. Az igazi öröm 3 éve egy július idusán ért bennünket, amikor Fornapusztán a számukra meghagyott fűből egy család bújt elő! Sikerült végre a tenyésztésük. A Pro Vértes végre nagy lépést tett ezzel előre azzal a céllal, hogy ez az egykor igen gyakori, elterjedt kis madár ismét benépesíthesse a Vértesi Natúrpark alföldi tájait. **A keresett állat neve:** .....

KÉRDÉS: Mekkora, hány fős volt az első család, amit a Pro Vértes tenyésztett Fornapusztán?

.....

Rövid vagy magas fűvet szeret ez az állat? Miért?

.....

11. Történt egyszer, idén nyáron, a madarásztábor ideje alatt, hogy a szél megdöntötte a nagy fenyőfát, amelyen hatalmas gallyfészke volt, amiből kiesett az egyik fióka. A Pro Vértes madarász munkatársa hamar s idejében észrevette. A fióka az ezt követő napot a táborozók gondozásában töltötte, ahol táplálékot kapott, és megerősödhetett. A fészekből való kiesést, valamint az azt követő izgalmakat sikerült sértetlenül átvészelnie, így másnap estére emelőkosaras autóval vissza is került a fészkébe. A keresett állat fokozottan védett faj. A hazai fészkelőállomány az 1970-es évek végén, a 80-as évek elején érte el mélypontját: 1980-ban mindössze hat pár fészkelte Magyarországon, míg 2020-ra ez a szám a sikeres fajvédelmi programok segítségével már 329 párra nőtt. Méltán lett a Pro Vértes címermadara.

A keresett állat neve: .....

KÉRDÉS: Első ismert fészkelőhelye mikor vált ismertté a Vértesi Natúrparkban?

.....

Mi a kedvenc, legfőbb tápláléka ennek a madárnak, amely szintén fokozottan védett?

.....

A kedvenc táplálékállata a rövid füves legelőket szereti. Mit tehetünk azért, hogyan lehet ezeket a gyepeket fenntartani, hogy a madár „ebédre valója” ne hagyja el területét?

.....

FÜGGŐLEGES OSZLOPOK MEGHATÁROZÁSAI

1. A történetünk 2 éve nyáron történt, mikor a Pro Vértes természetvédelmi munkatársai a Zámolyi-medencében meggyűrűzték ezeket a különleges és ritka fiatal madarakat. A madárgyűrűzéssel bepillantást nyerhetünk majd az állatok életébe. A madárvonulás, az élettartam, a terület- és párválasztás, vagy a napi aktivitás olyan információkkal szolgálnak, amelyek nélkülözhetetlenek a faj védelmében. Ez a nagy termetű madár kerüli az embert, jellemzően erdőlakó madár, amely zavartalan, öreg erdők mélyén rakja fészket. A madár mérete miatt a sűrű, teljesen zárt erdőben nem tud megtelepedni, ezért a megközelíthetőség érdekében szüksége van beszállófolyosóra. Egy-egy revírben a párnak több fészke is lehet, az adott évben pedig abban költenek, amelyik a legzavartalanabbnak bizonyul. Legnagyobb számban a folyókat szegélyező keményfás ligeterdőkben költ, az ismert fészkelőhelyek nagy része ártereken, 80-100 m tengerszint feletti magasságon található.

A keresett állat neve:.....

KÉRDÉS: Milyen nevet kapott a három fióka?

.....

Milyen anyagokból építi a fészket?

.....

2. A keresett állat egy a türkízkék tenger színeiben játszó tollazatú madár, melynek száma évről évre nő a Vértesi Natúrpark déli részén, a Zámolyi-medencében. Mivel sok területen megfogyatkoztak a költési feltételeket biztosító idős fák, ezért hosszú távú gyarapodását odúk kihelyezésével támogatja a Pro Vértes. A szalakóták magterülete a Zámoly-Csákvár-Pátka-Vértesboglár településhatárok környékén található, ahol nemcsak a mesterségesen kihelyezett, hanem a természetes odúban is költenek. Aktív természetvédelmi munkája annyira sikeresnek bizonyult, hogy a központi területből kiindulva a felsűrűsödött állomány fokozatosan bővíti élőhelyét és új területeket foglal el, a Vértesi Natúrparkban Csákberény és Szár környékén. **A keresett állat neve:** .....

KÉRDÉS: Milyen madárfajok próbálnák fészket elfoglalni, azaz milyen konkurenciája lehet ennek a madárnak a fészekfoglalás során?

.....

3. Sok online fórumon és hírcsatornán hallhattátok nemrégiben, hogy fokozottan védett nagyragadozó járt a Vértes környékén. Jeladós volt. Ez a hímnemű fiatal egyed Svájc-ból indult hosszú vándorútjára Magyarországot is érintve. A Vértesben nem volt valószínűsíthető, hogy letelepedne, ugyanis a háborítatlan, bűvőhelyekben és élelemben gazdag nagy erdőségek lakója. Emellett általában a nőstények azok, akik letelepednek egy megfelelő területen, és addig egyedül élnek, amíg arra nem vetődik egy számukra megfelelő kóborló hím. A hímek a vándorlás alatt óriási területet tud bejárni, egy-egy falka élőhelye a táplálékmenyiség függvényében 50-500 négyzetkilométer között változik.

A keresett állat neve: .....

KÉRDÉS: Hány napot töltött a Vértesben? .....

Mi lehetett az oka, hogy felbukkant a Vértesben?

.....

Mikor született, melyik évben?

.....

Mi lett ennek az egyednek a sorsa?

.....

5. A Pro Vértes több mint húsz éve helyezi ki a madárodúkat, kíséri figyelemmel a fészkelő madarakat, gyűrűzik a példányokat és mára már nagy tudományos értékű anyagot gyűjtöttek össze róluk. Három éve májusban egy ilyen odú vizsgálatakor a fészekben 18 db – rekord számú – tojást számoltak össze egy tojótól, amivel korábbi munkájuk során még nem találkoztak, így ez igazi tojásszenzációnak számít. Az biztos, hogy nagy feladat vár a szülőkre, mert egy átlagos fészkealjnyi fióka több tízezer rovarot fogyaszt el, amíg el nem hagyja a fészket.

A keresett állat neve: .....

KÉRDÉS: Ennek a madárnak a másodköltése is igazi szenzáció volt. Mi volt a különlegessége? És mi történt a tojásokkal?

.....

Milyen anyagokból készíti jellegzetesen ez a madár a fészket, amiről fel lehet ismerni egyből?

.....

6. Ez a faj a magyar állatvilág egyik ikonikus faja, egy régi magyar mondóka szerint „gyógyítani” is tud.

Előszeretettel építi fészket villanyoszlopokra, melyekre az MME a madarak számára biztonságos magasított tartószerkezetet fejlesztett ki, ami védi a madarakat az áramütéstől, s egyúttal biztosítja a biztonságos áramszolgáltatást. Amelyik évben az áramszolgáltatókkal egyeztetni tudunk, ún. roadshow-kat szervezünk, ahol az EON emelőkosaras autói segítségével a fiókákat kirepülés előtt meg tudjuk gyűrűzni. Nagy érdeklődés övezi az ilyen madarász eseményeket, ahol a felnőttek is gyermeki kíváncsisággal állják körbe a fiókákat. **A keresett állat neve:**.....

KÉRDÉS: 2 évvel ezelőtt településen sikerült megszervezni, melyből az egyik a Vértesi Natúrpark része. Melyik volt ez a település?.....

Mi volt ennek a fészeknek a különlegessége 2023-ban? .....

Mi alapján tájékozódnak ezek a vándormadarak, ami segítségével minden tavasszal hazatalálnak saját fészkhöz?

.....

7. Három éve történt, kora nyáron, hogy Pákozdi település határában egy reklámtáblára kihelyezett tükrös költőládában 2 fióka sorsa veszélybe került, mert az erős szél megrongálta. Két természetvédelmi szervezet (a Völgyhíd és a Pro Vértes) madarász munkatársa együttműködve nevelőszülőket kerestek ennek a madárnak. Számunkra nem ismeretlen fogalom az örökbefogadás, vagy adoptálás, de a madarak világában ez csak kivételesen fordulhat elő. Az, hogy egy kikelt fészekaljba új fióka kerüljön, a természetes közegben nem jellemző, a madarakkal foglalkozó szakemberek mégis előszeretettel alkalmazzák ezt a technikát, amikor fiókák felneveléséről van szó.

A keresett állat neve: .....

KÉRDÉS: Milyen megfontolásokat, szempontokat kell figyelembe venni a fiókák adaptálása („örökbeadása”) során?

.....

.....

.....

KÉRDÉS: Melyik az az általánosan ismert madárfaj, amely rendszeresen adja örökbe felnevelés céljából tojásait más madárfajnak?

.....

8. A Kittenberger Kálmán Vadásztársaság szerződéses vadásza és kísérője esti vadászatra indultak Csákvár határában. A céljuk alapvetően a vadkárelhárítás lett volna, így az Ürgei-nádas melletti kukoricához tervezték a vadászatot. A nyiladékhöz kitelepülve vaddisznóra számítottak, azonban este fél 8-kor körül egy meglepő állat lépett elő a kukoricából. Ez egy emlős szőrmés állat, prémjéért tenyésztene is. Eredeti hazája többek között Szibéria és Japán tundrái és erdői. Magyarországon inváziós faj, az országba a betelepítéseknek köszönhetően került. Az emberen kívül számottevő ellensége nincs. Mindenevő, tápláléka között állatok: kis rágcsálók, különösen a közönséges kószapocok, halak és egyéb növények: különféle bogyók és gyümölcsök is megtalálhatóak, de a dögöt is megeszi.

A keresett állat neve: .....

KÉRDÉS: Miért olyan különleges dolog, hogy a Vértesi Natúrparkban ráleltek?

.....

3. feladat – A Vértesi Natúrpark földtani, geológiai kincsei

A Vértes-hegység felszíne alatt megannyi titok, rejtelem, érdekesség és szépség búvik meg. Az egykori bányákban, felhagyott bányameddőkből az alapkőzetek és a fellelhető ásványok is a Vértesi Natúrpark sokszínűségéről és szépségéről adnak bizonyosságot számunkra. **A feladat,** hogy a következő oldalon olvasható kitalált mesében kell **megfejtéseitek** a gánti egykori bányával kapcsolatos valós információkat. **Írjátok a szaggatott vonalra a megfejtéseket!** A Vértes Monográfiája segít Benneteket a megfejtésben. A zárójelben a keresett szavakat adtuk meg anagramma (kevert betűk) formájában.

A Gánti Vörös Föld Titka: Lángoló Kő a Bagoly-hegyi Bauxitban

Hol volt, hol nem, a Vértesben egy varázslatos, csaknem már mitikus hely. A Vértes-hegység déli lábánál, ott, ahol a vöröses föld az égbe nyúló lépcsőzetes bányafalakat rajzol, rejtőzött egy titok. Ez volt a Gánti Bauxitföldtani Park, a muglik (és persze a varázslók) számára is ismert hely, ahol a Föld évmilliók óta őrzött históriáját olvashatták a réteges kőzetekből. Ám a Gánti-medence valójában sokkal többet rejtett: itt, a narancsvörös árnyalatok között, a Főnix Rendje ősi próféciaikat vélt felfedezni a legendás Bölcsék Kövének rejtekhelyéről.

Fiatal varázslótanoncaink, a tizenkét éves Léna és a tizenhárom éves Máté, akik Boglártanyán már kiemelkedő eredményeket értek el bűbájtankörökön, ezen a nyáron nem a Foltozott Üst hűvösében, hanem a Vértes hűsítő erdőiben töltötték a vakációjukat. Dumbledore professzor utolsó titokzatos küldetése Gántra vezette őket: egy pergamen, amelyen a következő állt: *„Hol a vas vörössé teszi a földet, és az alumínium csillog, ott rejtőzik a bölcsesség lángja, mélyen a triász alvó szívében.”*

Léna, aki kiváló volt a bűbájtanban és az ősi rúnák megfejtésében, gyorsan rájött, hogy a "vas vörössé teszi a földet" egy kőzetre, a _____ ra (UB TAXI) utal, mely vas-oxid tartalmától kapja jellegzetes színét. Az "alumínium csillog" is a bauxitra vonatkozott, hisz ez az érc az alumínium forrása. A

"triász alvó szíve" pedig a 220 millió évvel ezelőtti triász kori alapkőzet, a hegység fő alkotó kőzete, ami mint minden vértesi gyermek tud: ez a _____ (IDOM TOL)

Léna olvasta Taeger Henrik _____ ben megjelent kutatásait a varázslótanoncok könyvtárában, aki először írt a területről. Bár fentebb nevezett tudós úr még más néven említette ezt a vörös színű kőzetet _____ (ARA ROST SER) és _____ (ELIT TAR) néven, Léna éles elméjével kiderítette a kőzet eredetét. Léna csak ámuldozott, mikor a lateritesedés, az itteni bauxit keletkezési folyamata után olvasott, miszerint évi 22-24°C középhőmérséklet és évi 2000-4000 mm közötti csapadék mellett alakul ki. *„Hiszen akkor trópusi éghajlat lehetett itt Gánton egykoron?!”* Léna megfejtette azt is, hogy ezt a laterites agyagot mire lehet jól hasznosítani. Erre utal a 'later' szó latin neve és a vörös színe is. _____ -ra (LÁGY RÁTA STÉG) kiválóan alkalmas. Bár a XX. század első felében sajnos a kitermelt bauxitot a hadiipar használta _____ (PERGŐ ÉPÜL) gyártásra, s ezek tértek vissza 1944-ben a hadszíntérre.

Máté, a természetvédő lelkületű, gyógynövénytan és talajtanban is jártas fiú, eközben aggódva nézte a felhagyott bányagödröt. *„Valaha működő bányák is voltak itt, Léna! Hatalmas területeket termeltek ki. Olvastam a könyvtárban, hogy Európa legnagyobb bauxit kitermelője volt ez a bánya. Vajon az élőlények nem szenvedtek ettől?”* Pomona Bimba professzor asszony, Boglártanya gyom- és gyógynövénytan tanárától tudja, hogy ezek a kopár, termőtalaj nélküli felszínek növényekkel igen nehezen népesednek be. Valójában tájsebek, melyet majd nekünk, a gyermekeknek kell begyógyítanunk. A professzor asszony kedvenc trágája

a ráró-komposzt, amellyel az itt élő _____
(NYERS KÓCOS ELME) táplálja ürülékével a felszínt. „Ezt Te is
tudod, Léna, hiszen Ő a mondabéli Turul madarunk.” Tudod,
szobra is áll _____ településen a Vértesi
Natúrparkban. Így maradtak fenn itt tágtűrűsű növények,

mint egy vadon is előforduló illatos
fűszernövény, a balzsamfű, a _____

_____ (KEFE KUKK ELVŰ NYELŰ SAKK). Máté még egy fontos,
szívre ható gyógynövényt ismert meg a Bányában, amely gondolta, biztosan Minerva
McGalagony, a Boglártanya Varázslóképző Szakiskola átváltoztatástan tanáráról kapta a
nevét. Ki tudjátok találni ennek a májusban virágzó, ősszel piros bogyókat hozó nagyra nőtt
„gyógybokor”-nak a nevét? _____ (ANGYALI BOGAS EGYÉB)

A varázstérkép, amit Dumbledore professzor
hagyott rájuk, az egyik legmélyebb bányaszintre
vezette őket. A vörös, lépcsőzetes falak között
haladva Léna elővette pálcáját. „*Lumos Maxima!*”
– suttogta, mire a pálca vége vakítóan fényesen
ragyogott, bevilágítva az árnyékos szurdokokat.
Léna a varázspálca fényében észrevette, hogy az
itteni bauxit nem is a szokványos vöröses barna
színű, hanem _____ (SÁRBAN SÁRGA),
sőt ritka érdekességként előfordul _____ (FÉR
HE) és _____ színű bauxit is.

Máté közben egy rég elfeledett, kikopott
ösvényt fedezett fel, mely tele volt különös,
csillogóan fényes apró kődarabokkal. „Nézd,
Léna!

*Megtaláltam a „Bolondok Aranyát”! – s egy kisebb kővecsre mutatott. Emlékszel rá,
mi is a neve ennek az ásványnak?” Léna is megvizsgálta őket, tudván,
hogy ezek bizony előfordulhatnak itt a bányában, s könnyeden
rávágta: „Hiszen ez a _____. Emlékszem rá, Dumbledore
professzor magyarázta, hogy megtévesztően hat az aranyra.”*

lett,

A térkép egy apró, sötét, sziklák közötti repedéshez vezette őket, ahol a
dolomit fehérés rétegei előbukkantak a vörös föld alól. A levegő hűvösebb
és egy különös, mély zengés hallatszott a föld mélyéből. Léna
megborzongott. „Ez az, Máté! Valami rejtőzik itt lent!” Máté halkan
megjegyezte: „Ezen a részen a kalcit és aragonit is gyakori. Talán ez adja a furcsa energiát?”

Léna egy ősi bűbájt idézett: „*Revelio Secretum!*” – a pálcája hegyéről kékes fény szökött ki, amely végig
pásztázta a sziklafalat. Hirtelen a dolomitréteg egyik elrejtett zugában egy apró, szürke kődarab

megremegett, majd egy halk kattanással egy kis üreg nyílt. Benne, egy szűk bejáratú mélyedésben, ott feküdt a Bölcsek Köve.

Nem volt olyan, mint amit a könyvekben láttak. Nem volt égővörös rubin, hanem egy mélyborvörös, enyhén átlátszó kő, amely mintha belülről parázlott volna. Nem égett forrón, inkább kellemes melegséget árasztott, és finom, aranyló szikrák táncoltak körülötte. Máté óvatosan felemelte. A kő puha, éteri fénnel világította meg az arcát.

„Megtaláltuk!” – suttogta Léna. „De miért itt, egy bauxitbányában?”

A Bölcsek Köve egy halk, dallamos hangon válaszolt a fejükben, mintha a Vértés maga szólalt volna meg: „Azért rejtőztem itt, ahol az emberiség a legtöbbet bányászta a Földből. Lássátok a sebeket a földön, a hatalmas gödröket, a kitermelt kincseket! A bölcsesség nem abban rejlik, hogy mindent elvesztek a Földtől, hanem abban, hogy megértitek az értékét, és megőriztek a jövő számára. Használjátok a tudásomat arra, hogy ne pusztítsátok, hanem védelmezzetek, és megmutassátok a világnak a természet igazi varázsát.”

A kő fénye felerősödött, majd finoman visszasüllyedt Máté kezébe. A fiú ekkor megértette: a Bölcsek Kövének igazi ereje nem az aranycsinálásban vagy a halhatatlanságban rejlik, hanem a bölcsességben, hogy tiszteljék a természetet, és megtanuljanak felelősséggel bánni annak kincseivel. Szerencsére _ _ _ _ -ben bezárták a bányát, befejezték a kitermelést, s ettől az időtől kezdve csak _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ -ot (FUT BÉKE TAXIS) termeltek ki, azt is csak kis mennyiségben. A Vértés nem csak kőzetek és ásványok tárháza volt, hanem egy élő, lélegző rendszer, amely üzenetet hordozott.

A két varázslótanonc visszavitte a Bölcsek Kövét Dumbledore professzornak, de már tudták: a legnagyobb kincs, amit Gánton találtak, a természet iránti tisztelet és a felelősségvállalás volt. Ettől a naptól kezdve nem csak bűbájokat tanultak, hanem a környezetük védelmének titkait is, és mindent meg is tettek azért, hogy másokat is ösztönözzenek arra, hogy keressék fel a Vértés gyönyörű tájait, fedezzék fel a kőzetek és ásványok történetét, és értsék meg: a Föld igazi varázslata a fenntartható életmódban és a természetben eltöltött minőségi időben rejlik.

Ha igazi kalandra vágytok, plusz pontokért kiránduljatok el Gántra, és keressétek meg a három geocaching láda egyikét legalább, és dokumentáljátok min. 3 fényképpel. Az elrejtett „kincses” ládáról itt talátlak információt. <https://geocaching.hu/caches.geo?id=4887>

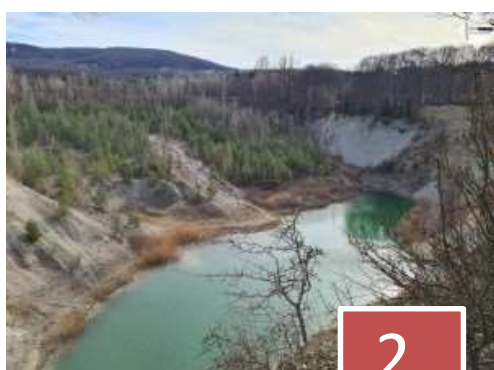
A következő **feladat**, hogy **azonosítsátok be, majd párosítsátok** a fényképeket a leírásokkal, mely a Vértesi Natúrpark négy jelentősebb felhagyott egykori külszíni bányáját mutatja be, ahol ma is ásvány-kincsekre bukkanhattok. **Írjátok a fényképek sorszámaikat a beazonosított leírásnál lévőへgyre!**

1.

3.

2.

4.

A Gerencsér-pusztai meddőhányók - a Pusztavám és Oroszlány közötti útról érhetők el. Neve a vértesi fazekasok emlékét őrzi, bár itt csak szenet bányásztak. A meddőhányó érdekessége, hogy néhány külfejtés kavicsösszleteket is feltárt, melyekben metamorf kőzetek, ill. metamorf ásványokat tartalmazó homokkövek is előfordultak.

A Gánti bánya - Mars világát idéző terület. Egy jelentős méretű környezetkárosításnak köszönheti létrejöttét: a Vértessomlói lankáin található Bagoly-hegy érctartalmának illetőleg az ott létrehozott bauxitbánya teljes kizsigerelésének.

Pusztavám - Felhagyott barnaszén-bányák meddője - A Pusztavám és Gánt közötti út mentén több külszíni bányában barna kőszéntelepeket fejtettek. A legszebb (és talán a legnagyobb) külfejtés az ún. Cica-homok volt, melyben sok kis tó is képződött a régi bányagödrökben. Jelenleg a terület nem látogatható.

Vértessomlói - rekultivált szénkülfejtés - A Vértessomlói eocén korú barna kőszéntelepeit először Vértessomlón kezdték feltárni, mégpedig az Eszterházy uradalmi bányában, 1745-49 között, ez Magyarország első szénbányái közé tartozott. A külfejtések egy része már régebben tóként fejezte be pályafutását.

Most pedig ismerkedjünk meg a Vértesi Natúrpark felhagyott bányáiban ma is megtalálható főbb, könnyebben felismerhető ásványaival. A **feladatokat**, hogy a leírások alapján **írjátok a nevüket** az ásvány fényképek barna **keretébe**. Egy kis csalafintaság: több ásvány is tartozik azonos leíráshoz. 😊

1. Pirit

Aranysárga, fémes csillogású ásvány. A „bolondok aranyának” tartották, mert könnyen összetéveszthető az arannyal. Gyakran tökéletes kocka, dodekaéder vagy más szimmetrikus formában kristályosodik.

Szikrát vet, ha összeütjük, innen a nevének eredete: görög *pyrites* = tűzkő. Nedves levegőn bomlik, így az építőiparban (pl. burkolatok) kerülik a magas pirit-tartalmat. A kénsavgyártás alapanyaga.

3. Aragonit

Különleges, gyakran tű alakú, oszlopos, gömbös vagy ágas-bogas kristályokat alkot, változatos színekben (fehér, sárga, (vöröses)barna, kék) és textúrában fordul elő.

Tengeri üledékekben, forrásvizekből kiválva, barlangi cseppkövekben, illetve a puhatestűek és gyöngyök vázának alkotóelemeként.

2. Terméskén

Élénk sárga, sárgásbarna színű, puha jellegzetes szagú ásvány, amely vulkanikus területeken, hévforrásoknál és szulfidos ércek bomlásakor keletkezik. Rombos a kristályszerkezete.

Szobahőmérsékleten stabil, de a víztől és erős hőtől óvni kell, már a kéz melege is megrepesztheti.

4. Kvarckristály

A földkéreg egyik leggyakoribb ásványa, jellemzője a magas keménység, jó hőtűrés, átlátszóság (ha tiszta) és a színek széles skálája az idegen szennyeződések miatt. Tiszta formában átlátszó, színtelen; szennyeződések adják a változatos színeket (pl. lila, sárga, rózsaszín, szürke)

Kiváló alapanyag (homok, beton) hőállósága és szilárdsága miatt. Emellett a kvarcórák, elektronikák alapja is.

5. Gipsz

Puha, gyakran átlátszó/áttetsző, ásvány, körömmel is könnyen karcolható, tökéletesen hasad. Színe fehér, szürke, sárga, barnás lehet; monoklin kristályokban, gyakran ikerkristályokat (*fecskefarok*, *rózsa*) képez.

Fontos építőanyag alapanyag (gipszkarton, cement). 100 °C felett vizet veszít (*dehidratálódik*), a szobrászati párizsi gipsz lesz belőle, ami lassan köt és formázható.

7. Hematit

Egy vas-oxid ásvány, melynek jellegzetessége a magas vastartalom, a változatos megjelenés (fémes szürke/fekete kristályok, vörösesbarna por, rozetták, gömbök) és a vérvörös karcszín, ami a görög "haima" (vér) szóból ered, mivel pora is vérvörös. Viszonylag kemény, de törékeny. Nagy sűrűségű, nehéz kő.

Ékszereket, csiszolóport, és festéket (vörös okker) is készítenek belőle.

6. Kalcit

Rendkívül változatos formákban és színekben létezik (fehér, sárga, zöld, kék, rózsaszín, stb.) Átlátszótól az átlátszatlanig. Trigonális kristályrendszerű.

Számos képződési helyen megtalálható (mészkő, márvány, hévforrások)

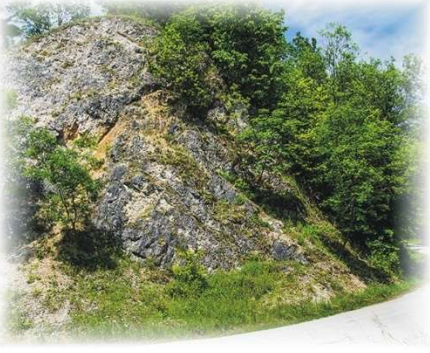
A népi gyógyászatban a csontok, ízületek erősítése, szövetek regenerálására, emésztés segítésére használják.

4. feladat – Egy Natúrparki település értékei

Ebben a feladatban a Vértesi Natúrpark egyik településének főbb értékeivel fogunk megismerkedni. Az első feladatotok, hogy **fejtsétek meg a keresztrejtvényt!**

Fáni-völgy

	Sártégla	Indulatszó	"Új, modern" Horvát- országban	Lemezlovas	Sóhaj eleje	
1.	▼	▼	▼	▼	▼	↘
ABC 2. betűje	▶	Bojt közepe Uránium vegyjele	▶		Kicsi ruhaméret Állóvíz	▶
Szivecském angolul A láng szélei	▶	▼		"Atom mag" Trécselés	▶	
	Szemével érzékel	Bár közepe	Kettős mással hangzó Nál párja	▶	Bálvány ... Lanka (Ceylon)	▶
Kedvelt strand étel	▶				Nut közepe Ürlény, aki haza telefonál	▶
Dehogy!	▶	Kérdő- szócska Az első betű	▶	Brazil focicsapat Lik közepe	▶	
Bandázás az új korban	▶	▼		Attila becézve fordítva	▶	Római ezer

1. A fő megfejtés egy állatfaj, mely itt szaporodott először természetes sziklaüregben a Vértes-ben, a Fáni-völgyben.

Melyik településről szól a megfejtés? Segítséget ad a címer is. **A keresett település neve:** .....

A feladat másik része, hogy **karikázzátok be ebben a szókereső játékban** azokat a szavakat, 12+1 találatot, amelyek a keresett natúrparki településnek egy-egy értékéről, büszkeségéről mesélnek, melynek leírásait a következő oldalon olvashatjátok. A keresendő szavakat vízszintesen balról jobbra, függőlegesen fentről lefele és átlósan jobbra-lefele olvasva keressétek!

F	H	S	H	K	Á	L	V	Á	R	I	A
I	B	A	S	T	O	R	K	Q	O	Z	V
C	I	Q	R	E	R	D	Ő	K	E	R	T
U	S	X	D	K	F	O	V	A	P	I	M
C	R	O	C	A	Á	O	R	O	N	U	M
C	S	U	R	G	Ó	L	R	G	A	X	L
I	D	O	Z	O	S	B	Y	R	O	L	W
A	E	M	M	A	S	C	P	S	Á	N	G
S	V	B	T	Ó	S	Z	R	I	É	S	A
G	Ö	R	E	G	T	Ö	L	G	Y	T	I
W	J	V	E	E	U	N	O	Y	Q	Q	A
V	É	R	C	S	E	P	P	N	A	M	E

Fejtsétek meg a keresett **település értékeit, s írjátok a vonalra!** Segítséget az előző oldalon lévő szókeresőben találhattok.

Ettől a családtól vásárolta meg az önkormányzat a százötven évesnél biztosan öregebb méltóságteljes, helyi védelem alatt álló épületet. Az egykori sváb házban az utóbbi fél évszázadban betelepített magyarok és utódaik laktak. A ház története igazi közép-kelet-európai história – Szárra betelepült német gazdafamília építtette a katolikus templomtól nem messze, utcafrontra nyíló zsalugáteres ablakokkal, vastag falakkal. Az L alakú építmény most igen rossz állapotban van, de megvan az istálló, a jászollal, szekérrel, s a régi ajtók és ablakok. Az önkormányzat tervei szerint tájházzá fogják alakítani. A család neve, akié a ház volt: _____

Egy farm neve a megfejtés, ami ezen a településen található. Bio farm és panzió együttesen. Limusin típusú húsmarhát, mangalicát, juhokat, baromfit tartanak – természetes környezetben. A kenyeret maguk készítik szállásvendégeiknek. A biológiai gazdálkodás során nem használunk vegyszereket, így a nálunk termesztett élelmiszerek egészségesek és természetes ízűek. Szabadtéri grill, fedett medence, szauna is várja a vendégeket. A farm egy növényről kapta a nevét: _____

Biogazdaság ez a cég, gránitköves malomkövön őrölt bio gabona termesztésével és bioliszt előállításával foglalkozik. *"Céljuk, hogy a természettel összhangban olyan minőségben termeljünk, hogy annak a talajban élő mikrobáktól kezdve, a növényeken át a fogyasztókig mindenki a nyertese lehessen."* Olyan ismert emberek, mint a „Szabi a pék” is tőle vásárolja a kiváló minőségű gabonát. A cég nevét egy régi földművelő eszközről kapta; ami az ekevas elé szerelt, cserélhető acél vágóél.: _____

Egy helyi vállalkozás nevét keressük, ami bio és különleges egyedi ízkombinációjú gyümölcszörpök, gyógynövenyszörpök és lekvárok készítésével foglalkozik, amelyekben szerepelnek egzotikus gyümölcsök és némelyikben csokoládé is. Emellett szárított zöldség- és fűszernövényekből prémium minőségű fűszerkeveréket is készítenek. Termékeik tartósítószer- és adalékanyag-mentesek, kizárólag természetes összetevőket tartalmaznak. A cég egy ikonikus magyar vándormadár angol neve: _____

2017-ben adományok és közösségi összefogás eredményeként építették újjá a település katolikus templomának II. világháborúban elpusztult hangszerét, aminek a nevét keressük. Az előző 2007 októberében egy elektromos zárlat következtében szenvedett tűzkárt. Az új leginkább reneszánsz és kora barokk irodalom megszólaltatására lesz alkalmas, s számos előadóművész szólaltatta meg azóta. A hangszer neve: _____

2024. tavaszán a világon először ezen a településen rendeztek konferenciát erről a madárról szólóan, melyet az MME szervezett tapasztalatcsere céljából, több külföldi ország (pl.: *Csehország, Lengyelország, Németország, Svájc, Ukrajna, Ausztria, Szlovénia, Szlovákia*) részvételével. A keresett védett madár 180 fokban is képes tekergetni a nyakát. ha például az odúban ülve a fiókáit szeretné megvédeni egy támadótól. A tekerő mozgással kigyónak próbálja tettetni magát, közben fején felborzolja a tollait, és mellé még egy kis sziszegést is produkál, hogy még tökéletesebb legyen a színjáték. A kigyóktól ugyanis a legtöbb madár és emlős tart, így a madár választása teljesen érthető.

A neve: _____

Klébert Antal (Toncsi), a Duna-Ipoly Nemzeti Park nyugalmazott természetvédelmi őre egész életét a természet megismerésével és védelmével töltötte, és most a nyugdíjkorhatár elérése után sem vonult vissza. Szabadon szárnyalva él kedvenceiért, a Vértes madaraiért. Pár alkalommal évente harkálymegfigyelő és harkályismereti sétákat vezet szülőföldjén. A meghirdetett esemény nagyon népszerű, neve: _____

Az 1750-es években az istenháza kicsinek bizonyult, és Fellner Jakab tervei alapján kezdődött meg a mai templom építése. Az 1757-es esztendő szentestéjét őseik már a Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt templomban ünnepelték. A templomban őriznek egy nem mindennapi ereklyét Keresztelő Szent Jánostól, amelyhez hasonló nincs még egy az országban.: _____

A forrás közelében a forrástól nem messze ez a beton medence tűzvíz tározónak épült, s ez volt egykoron a falusi gyerekek strandfürdője. Sajnos az idők folyamán szétrepedezett. Az önkormányzat a klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése céljából tervbe vette a felújítását és élőhelyé alakítását. A helyiek a közelében található forrás népies nevén hívják, azaz a megfejtés: _____

Ez a természeti érték két ok miatt is értékes. Egyfelől, mert a Vértes nem bővelkedik benne. Másfelől, mert egykoron a falusiak innen hordták az ivóvizet s itt itatták a legelőre kihajtott állataikat is. Akkoriban még vályúk is tartoztak hozzá, ami már nincsen meg. A keresett falubéli látványosság egy még el nem apadt, bővizű víz természetes felszínre törési helyének megnevezése: _____

Helyi védelem alatt áll. Egy helyi születésű kanonok nagyobb összegű adományából és a község lakóinak közadakozásából 1860 körül épült homokkőből, a képeket fára festették. Miután az 1950-es években a katolikus szertartások templomon kívüli megtartását betiltották, teljesen lepusztult. 2000. évi felújítást követően visszanyerte eredeti funkcióját és a nagypénteki keresztutat itt járják a katolikus hívők. Őseik anyanyelvén idézik meg Jézus szenvedéstörténetét. A stációképeket Petrás Mária csángó magyar kerámiaművész és népdalénekes készítette. A falu vallási emlékműve, neve: _____

A Mannakert Kft. 10 éve ezen a településen 2500 m²-en újszerű kertművelésbe kezdett pár évvel ezelőtt. Ehető növényeket telepített erdőfoltjába, a permakultúra elvei szerint, a természetes ökoszisztémák modellezésével. Ez a természetközeli kertalakítás egyaránt szolgálja a vadon élőlényeit, az élelmiszerellátást és mérsékli a klímaváltozás negatív hatásait. De a kert építőanyagot és gyógyírt is szolgáltat. Akár kisebb városi területeken is kivitelezhető. A neve: _____

Az 1998-ban alapította ezt a csoportot Saarer Tanzgruppe Magyarország egyik legtöbb tagot számláló magyarországi német kultúrcsoportja. Mára nyolc korosztállyal rendelkezik, ami közel 120 táncost jelent. A csoport célja a magyarországi sváb kultúra és a szári hagyományok megőrzése és továbbadása, melyek nem csupán a koreográfiákban és a történetekben rejlenek. A Saarer Tanzgruppe folyamatosan változik, alakul, célja – többek között – az is, hogy a múltat összekösse a jelennel; mert a csoport nem a múltat akarja újra megélni, éppen ellenkezőleg: a táncosok célja a múlt örökségével élni a mindennapokat. A csoport neve: német nemzetiségi _____

5. feladat – Kreatív feladat – Manófalva készítése a vadon állatai számára

A téli hidegben, a kemény fagyok, a leesett hóréteg, megnehezíti az állatok élelemhez jutását, így a madarakét is, a rovarok pedig bújóhelyeket keresnek. Egy nagyon izgalmas kreatív feladatot találtunk ki számotokra ebben a fordulóban. **Manófalvát** (1 db manófalut) **kell készítenetek a természetben előforduló anyagokból**

(fadarabkák, taplógomba, örökzöld ágdarabok, fakérgék, vesszők, bogyókból, termésekből, kövekből, stb.) **téli madár és mókus etetés**, valamint **hasznos rovarok számára készített téli bújóhely céljából**. Ötletet a következő oldalon lévő képek alapján meríthettek. Használjátok a képzelőerőtöket! Legyen minél több és minél többféle etetőhely az alkotásotokban, melybe **a madaraknak napraforgó magot, mókusoknak akár dióburokfúrólegyes diót vagy más olajos magot helyezetek ki**. Nagyon fontos, hogy legyen időtálló! Anyaggyűjtéskor vandalizmus, rongálás nem történhet!

Számos énekesmadár örül télen a madáretetésnek, amikor a hideg miatt rovarokat már nem tudnak gyűjteni. Több hasznos rovar számára pedig természetes körülmények között a fakérgék, farepedések nyújtanak védelmet a téli időszakban, ahol át tudnak telelni. Évközben tetveket fogyasztó katicabogarak, a beporzásban segítő pillangók, s olyan ragadozó bogarak is, mint a fátyolkák vagy a fülbemászó bogarak. Ahhoz, hogy élőhelyünk sokféleségét meg tudjuk őrizni, s hogy a kártevők ne szaporodjanak túl, fontos, hogy segítsük élőlénytársainkat télen is.

Az elkészült alkotásokat **helyezzétek ki** a kertetekbe vagy az iskola udvarára, vagy a természetbe – ahova jónak gondoljátok. Egy nagyobb talpazatra kell készítenetek, magasabbra kihelyezve – macska-/kutyavédelmi okokból. Ez lehet faállvány (mint a dúcetetőknél), vagy a kerékpártároló teteje, vagy fészer teteje. Fontos, hogy ragadozó állatok ne zavarják a táplálkozó vagy telelő állatokat, ugyanakkor az állatok számára könnyen hozzáférhető legyen. **Készítsetek** az alkotás folyamatáról és a kész műről, s a kihelyezett állapotáról is összesen **10 fényképet**, amelyet kérünk becsatolni a beadott megfejtésekkel egyidőben.

Ötletet meríthettek Kánya Tamás budakalászi manóvárából, amit sajnos nemrégiben vandálok vertek szét.

Ötletek manófalva elkészítéséhez

